Duhul rugăciunii începătorului
- o introducere –

Aici i se prezintă cititorului învățătura despre felul de rugăciune care e propriu celui care începe să meargă către Domnul pe calea pocăinței. Ideile cele mai însemnate sunt înfățișate fiecare aparte, cu scopul de a putea fi citite cu mai multă băgare de seamă şi păstrate mai lesne în aducerea-aminte. Citirea lor, hrănind mintea cu adevărul, iar inima cu smerenia, poate da sufletului îndreptarea cuvenită în nevoința rugăciunii sale şi îi poate sluji drept îndeletnicire pregătitoare pentru aceasta.
1) Rugăciunea e înălțarea cererilor noastre către Dumnezeu.
2) Temeiul rugăciunii stă în aceea că omul e o ființă căzută. El năzuieşte spre primirea fericirii pe care a avut-o, dar a pierdut-o, şi drept aceea se roagă.
3) Limanul rugăciunii este în marea milostivire a lui Dumnezeu față de neamul omenesc. Pentru mântuirea noastră, Fiul lui Dumnezeu S-a adus pe Sine Tatălui Său ca jertfă de milostivire şi împăcare: pe acest temei, poftind a te îndeletnici cu rugăciunea, lepădă orice îndoială (Iac. 1,6-8). Să nu îți spui în sinea ta: „Sunt păcătos; oare Dumnezeu mă va asculta?". Dacă eşti păcătos, tocmai pentru tine sunt cuvintele de mângâiere ale Mântuitorului: *N-am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoşi* (Mt. IX, 13).
4) Omul se pregăteşte pentru rugăciune nesătu-rându-şi pântecele, tăind cu sabia credinței grijile deşarte, cerând iertare pentru toate greşelile cu inimă nefățarnică, dând mulțumită lui Dumnezeu pentru toate necazurile vieții, depărtând de la sine împrăştierea şi visarea, nutrind frica evlavioasă, care este atât de cuviincioasă pentru zidire când aceasta este primită, din negrăita bunătate a Ziditorului față de zidire, să stea de vorbă cu Dânsul.
5) Cele dintâi cuvinte ale Mântuitorului către neamul omenesc cel căzut au fost: *Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17). Drept aceea, până când vei intra în această împărăție, bate în porțile ei prin pocăință şi rugăciune.
6) Adevărata rugăciune e glasul adevăratei pocăințe. Atunci când rugăciunea nu e însuflețită de pocăință, ea nu își împlineşte menirea sa, nu binevoieşte întru ea Dumnezeu. El nu va urgisi *duhul umilit, inima înfrântă şi smerită* (Ps. L, 18).
7) Mântuitorul lumii numeşte „fericiți" pe cei *săraci cu duhul,* adică pe cei ce au despre sine părerea cea mai smerită, ce se socot pe sine ființe căzute, care se află aici, pe pământ, în surghiun, afară de patria lor cea adevărată, care e cerul. *Fericiți cei săraci cu duhul,* care se roagă având conştiința adâncă a sărăciei lor, *că acelora este împărăția Cerurilor* (Mt. V, 3). *Fericiți cei ce plâng* în rugăciunile lor din pricina simțirii sărăciei lor, *că aceia vor fi mângâiați* (Mt. V, 4) de mângâierea harică a Sfântului Duh, care stă în pacea lui Hristos şi în dragostea cea întru Hristos față de tot aproapele. Atunci nici unul din semeni, fie acesta cel mai rău vrăjmaş, nu va fi lăsat afară de îmbrățişarea dragostei celui care se roagă; atunci cel ce se roagă e împăcat cu toate împrejurările grele ale vieții pământeşti.
8) Domnul, învățându-ne cum să ne rugăm, aseamănă pe rugător cu sufletul văduvei împilate de potrivnicul ei, care nu înceta a stărui pe lângă judecător (Le. XVIII, 1-8). Rugându-te, nu te îndepărta prin aşezarea sufletului de asemănarea aceasta. Rugăciunea ta să fie o neîncetată jalbă, ca să zic aşa, împotriva păcatului care îți face silnicie. Adânceşte-te în tine însuti, descoperă-te pe tine însuti prin necurmată rugăciune: vei

vedea că eşti cu adevărat văduv de Hristos din pricina păcatului care trăieşte în tine şi îţi este vrăjmaş, care pricinuieşte în tine luptă necurmată şi chin neîncetat, care te face străin de Dumnezeu.
9) *„Toată ziua",* grăieşte despre sine David, *„mâh-nindu-mă umblam* (Ps. XXXVII, 6), toată ziua mi-o petreceam în fericita întristare pentru păcatele şi neajunsurile mele: *că şalele mele s-au umplut de ocări, şi nu este vindecare în trupul meu* (Ps. XXXVII, 7)". „Şale" este numită călătoria în calea vieţii pământeşti; „trup" e numită starea duhovnicească a omului. Toţi paşi făcuţi de toţi oamenii pe această cale sunt preaplini de poticneli; starea lor duhovnicească nu poate fi tămăduită de nici un mijloc şi sforţare proprie. Pentru tămăduirea noastră este neapărat trebuincios harul lui Dumnezeu, care tămăduieşte doar pe cei care se recunosc bolnavi. Omul dovedeşte că se recunoaşte bolnav petrecând cu osârdie şi statornicie în pocăinţă.
10) *Lucraţi Domnului cu frică, şi vă bucuraţi lui cu cutremur* (Ps. II, 9), spune Proorocul, iar alt prooroc grăieşte din partea lui Dumnezeu: *Şi spre cine voi căuta, fără numai spre cel smerit şi blând, şi care tremură de cuvintele Mele ?* (îs. LXVI, 2). *Căutat-a spre rugăciunea celor smeriţi, şi nu a defăimat cererea lor* (Ps. CI, 18). El este Cel Ce *dă viaţă* - adică mântuire - *celor cu inima zdrobită (Is.* LVII, 15).
11) De ar sta cineva şi pe cea mai înaltă treaptă a virtuţii, dacă nu se roagă simţindu-se păcătos rugăciunea lui este lepădată de Dumnezeu[107].
12) „în ziua în care nu plâng pentru mine", a zis un un oarecare fericit lucrător al adevăratei rugăciuni, „socot că mă aflu în înşelare de sine"[108].
13) Chiar de am trece prin toate nevoinţele - a grăit Sfântul Ioan Scărarul - ele sunt neadevărate şi neroditoare dacă nu vor fi însoţite de simţământul dureros al pocăinţei[109].
14) întristarea gândului pentru păcate este un dar de preţ al lui Dumnezeu; cel ce o poartă în şanurile sale cu luarea-aminte şi evlavia cuvenită poartă un odor sfânt. Ea ţine locul tuturor nevoinţelor trupeşti, atunci când puterile nu ne ajung spre săvârşirea lor[110]. Dimpotrivă, de la un trup puternic se cere multă osteneală la rugăciune; fără aceasta inima nu se va frânge, rugăciunea va fi neputincioasă şi neadevărată[111].
15) Simţământul pocăinţei păzeşte pe rugător de toate cursele diavolului: acesta fuge de nevoitori atunci când vede în ei buna mireasmă a smereniei, care se naşte în sufletul celui ce se pocăieşte[112].
16) Adu ca prinos Domnului în rugăciunile tale gângureala pruncească, gândul simplu de prunc -nu elocvenţă, nu raţiune. *De nu vă veţi întoarce -* ca din păgânism şi mahomedanism, din sofisticăria şi schizofrenizarea voastră - *şi nu veţi fi ca pruncii,* ne-a grăit Domnul, *nu veţi intra întru împărăţia Cerurilor* (Mt. XVHI, 3)[113].
17) Pruncul vesteşte prin plâns toate dorinţele sale: şi rugăciunea ta să fie totdeauna însoţită de plâns. Nu numai în cuvintele rugăciunii, ci şi în tăcerea acesteia să fie vădită prin plâns dorinţa ta de pocăin-
ţă şi împăcare cu Dumnezeu, nevoia ta nespusă de mila lui Dumnezeu.
18) Vrednicia rugăciunii stă doar în calitate, nu în cantitate. Cantitatea este de lăudat doar atunci când duce la calitate. Calitatea duce întotdeauna la cantitate; cantitatea duce la calitate atunci când rugătorul se roagă cu osârdie[114].
19) Calitatea adevăratei rugăciuni stă în aceea ca mintea să se afle întru luare-aminte la rugăciune, iar inima să fie întru împreună simţire cu mintea.
20) închide mintea în slovele rugăciunii pe care le rosteşti, şi o vei păzi întru luare-

aminte[115]. Ochii tăi să fie îndreptaţi spre gură sau închişi[116]: prin aceasta vei ajuta unirii dintre minte şi inimă. Rosteşte cuvintele cât mai lipsit de grabă: nici un cuvânt al rugăciunii tale să nu fie rostit fără a fi însufleţit de luarea-aminte.
21) Mintea, închizându-se în cuvintele rugăciunii, atrage inima spre împreună simţire cu ea. Această împreună simţire a inimii cu mintea se arată prin străpungerea ei, care este un simţământ evlavios ce împreunează în sine întristarea cu o mângâiere lină şi blândă[117].
22) Pentru rugăciune, o însuşire neapărat trebuincioasă e stăruinţa[118]. Atunci când simţi uscăciune, împietrire, nu părăsi rugăciunea: pentru stăruinţa ta şi nevoinţa împotriva nesimţirii inimii va pogorî la tine mila lui Dumnezeu, care stă în străpungere. Străpungerea este dar al lui Dumnezeu, trimis de sus celor ce *stăruie în rugăciuni* (Rom. XII, 12; Col. IV, 2), care creşte în ei neîncetat şi îi călăuzeşte la desăvârşirea duhovnicească.
23) Mintea care stă prin rugăciune cu luare-aminte înaintea lui Dumnezeu, Cel Nevăzut, trebuie să fie şi ea nevăzută, căci este chip al Dumnezeirii Celei Nevă-
zute - adică mintea nu trebuie să înfăţişeze nici în sine, nici din sine, nici înaintea sa, nici un fel de chip - trebuie să fie cu desăvârşire fără chip. Altfel spus: mintea trebuie să fie cu totul străină de închipuire, oricât ar părea de neprihănită şi sfântă această închipuire[119].
24) în vremea rugăciunii nu căuta extaze, nu-ţi pune în mişcare nervii, nu-ţi înfierbânta sângele. Dimpotrivă - ţine-ţi inima în liniştea adâncă în care e adusă ea de către simţământul pocăinţei: focul cel material, focul firii căzute, e lepădat de Dumnezeu. Inima ta are nevoie de curăţirea prin plânsul pocăinţei şi rugăciunea pocăinţei; iar atunci când se va curaţi, Dumnezeu însuşi va trimite în ea focul Său duhovnicesc cel atotsfânt[120].
25) Luarea-aminte la rugăciune linişteşte nervii şi sângele, ajută inima să se cufunde în pocăinţă şi să rămână în ea. Nu strică liniştea inimii nici focul Dumnezeiesc, dacă el se pogoară în foişorul inimii, atunci când în acesta se vor afla adunaţi ucenicii lui Hristos -gândurile şi simţirile luate din Evanghelie. Acest foc nu arde, nu înfierbântă inima: dimpotrivă, o înrourează, o răcoreşte, îl împacă pe primitorul lui cu toţi oamenii şi cu toate împrejurările, trage inima într-o iubire de negrăit faţă de Dumnezeu şi de aproapele[121].
26) împrăştierea fură rugăciunea. Cel care s-a rugat cu împrăştiere simte în sine o pustietate şi uscăciune nelămurită. Cel ce se roagă mereu cu împrăştiere se lipseşte de toate roadele duhovniceşti care se nasc de obicei din rugăciunea cu luare-aminte, îşi însuşeşte starea de pustietate şi uscăciune. Din starea aceasta se nasc răceala faţă de Dumnezeu, trândăvia, întunecarea minţii, slăbirea credinţei, care, la rândul lor, nasc omorârea faţă de viaţa veşnică, duhovnicească. Toate acestea, luate împreună, sunt semnul vădit
al faptului că o asemenea rugăciune nu este primită de Dumnezeu.
27) închipuirea este în rugăciune încă şi mai vătămătoare decât împrăştierea. împrăştierea face rugăciunea neroditoare, iar închipuirea se face pricină roadelor mincinoase: amăgirea de sine şi aşa-numita de către Sfinţii Părinţi „înşelare drăcească". Chipurile lucrurilor lumii văzute şi chipurile alcătuite de închipuire ale lumii nevăzute, întipărindu-se şi adăstând în minte, o fac parcă materială, o strămută din tărâmul Duhului lui Dumnezeu în tărâmul materiei şi minciunii. în acest tărâm,

inima începe să împre-ună-simtă cu mintea nu prin simțirea duhovnicească a pocăinței şi smereniei, ci prin simțirea trupească, simțirea sângelui şi nervilor, simțirea la vreme nepotrivită şi fără rânduială a unei desfătări -când desfătarea este atât de nefirească pentru păcătoşi, simțirea greşită şi mincinoasă a unei părute iubiri de Dumnezeu. Iubirea nelegiuită şi spurcată le pare sfântă celor neîncercați în experiențele duhovniceşti, în vreme ce ea e de fapt doar o simțire tulbure a inimii necurățite de patimi, ce se desfată cu slava deşartă şi patima dulceții care sunt puse în mişcare de închipuire. Starea aceasta e o stare de amăgire de sine. Dacă omul întârzie în ea, chipurile care i se înfățişează devin nespus de vii şi atrăgătoare. La ivirea lor, inima începe a se înfierbânta şi a se îndulci în chip nelegiuit - sau, după definiția Sfintei Scripturi, a preacurvi (Ps. LXXII, 26). Mintea socoate starea aceasta drept una harică, dumnezeiască: atunci este aproape trecerea la înşelarea drăcească învederată, în care omul pierde stăpânirea de sine, devine jucărie şi bătaie de joc a duhului viclean. De la rugăciunea visătoare, ce îl duce pe om în starea aceasta, Dumnezeu Se întoarce cu mânie: şi se împlineşte asupra celui ce se roagă hotărârea Scripturii: *Rugăciunea lui să fie întru păcat* (Ps. CVIII, 6)[122].
28) Leapădă gândurile părut bune şi cugetările părut sfinte ce vin la tine în vremea rugăciunii, care te trag de la rugăciune[123]. Ele vin din tărâmul „rațiunii" cu nume mincinos, se aşază pe slava deşartă ca nişte călăreți pe cai. Fețele lor întunecate sunt acoperite, aşa încât mintea care se roagă să nu recunoască în ele pe vrăjmaşii săi: dar întrucât sunt vrăjmaşe rugăciunii, abat de la ea mintea, o duc în robie apăsătoare, despoaie şi pustiesc sufletul - tocmai după aceasta se cunoaşte că sunt vrăjmaşi şi vin din tărâmul stăpânitorului acestei lumi. Rațiunea duhovnicească, rațiunea dumnezeiască, împreună-lucrează cu rugăciunea, îl adună pe om în el însuşi, îl cufundă întru luare-aminte şi străpungere, aduc în minte o evlavioasă tăcere, frică şi minunare care se nasc din simțirea prezenței şi măreției lui Dumnezeu. La vremea potrivită, această simțire se poate întări foarte mult şi poate face rugăciunea pentru cel ce se roagă înfricoşata judecată a lui Dumnezeu[124].
29) Rugăciunea întru luare-aminte, străină de îm-prăştiere şi visare[125], este vedere a lui Dumnezeu Celui Nevăzut, Care trage la sine vederea minții şi dorirea inimii. Atunci mintea vede în chip fără de chip, şi îndestulează pe deplin de nevederea cea mai înaltă decât orice vedere. Pricina acestei fericite nevederi e nesfârşita subțirime şi neapropiere a Obiectului spre care vederea este îndreptată. Nevăzutul Soare al dreptății - Dumnezeu - trimite raze care tot nu se văd, dar se cunosc după simțirea limpede a sufletului: ele umplu inima de minunată linişte, credință, bărbăție, blândețe, milostivire, iubire de aproapele şi de Dum-
nezeu. După aceste lucrări văzute în cămara lăuntrică a inimii, omul recunoaşte în chip neîndoielnic că rugăciunea lui a fost primită de Dumnezeu, începe să creadă cu credință vie şi să nădăjduiască cu neclintire în Cel Care-1 iubeşte şi e iubit de el.
30) Roadele rugăciunii adevărate: sfânta pace a sufletului, unită cu o bucurie lină, tăcută, străină de visare, de părere de sine, de izbucniri şi mişcări în-fierbântate; iubirea de aproapele care nu face deosebire între buni şi răi, între cei vrednici şi cei nevrednici, ci pentru toți soleşte înaintea lui Dumnezeu ca pentru sine, ca pentru mădularele sale proprii. Din acest fel de dragoste față de aproapele răsare cea mai curată dragoste față de Dumnezeu.

31) Aceste roade sunt dar al lui Dumnezeu. Ele sunt atrase în suflet de luarea-aminte şi smerenia lui, sunt păzite de credincioşia lui faţă de Dumnezeu.
32) Sufletul rămâne credincios lui Dumnezeu atunci când se îndepărtează de orişice cuvânt, faptă şi cugetare păcătoasă, atunci când se pocăieşte fără întârziere pentru păcatele în care s-a lăsat atras de neputinţa sa.
33) Că dorim cu adevărat să căpătăm darul rugăciunii o dovedim cu şederea răbdătoare prin rugăciune la uşile rugăciunii. Pentru răbdare şi statornicie căpătăm darul rugăciunii. *Domnul,* spune Scriptura, *este Cel Ce dă rugăciunea celui care se roagă* (1 Regi II, 9) răbdător doar cu sforţarea proprie.
34) Pentru începători sunt mai folositoare rugăciunile scurte şi dese decât cele îndelungate şi îndepărtate una de alta printr-un răstimp mare de vreme[126].
35) Rugăciunea e pentru minte cea mai înaltă îndeletnicire.
36) Rugăciunea e capul, izvorul, maica tuturor virtuţilor[127].
37) Fii înţelept în rugăciunea ta. Nu te ruga pentru nici un lucru stricăcios şi deşert, amintindu-ţi de porunca Mântuitorului: *Ci căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, şi toate celelalte,* adică toate cele de trebuinţă pentru viaţa vremelnică, *se vor adăuga vouă (Mt VI, 33)™.*
38) Când hotărăşti să faci ceva sau doreşti ceva, precum şi în împrejurările grele ale vieţii, aruncă gândul tău la rugăciune înaintea lui Dumnezeu: cere ceea ce socoti de trebuinţă şi de folos, dar împlinirea şi neîmplinirea cererii tale las-o în seama voii lui Dumnezeu având credinţă şi nădejde în atotputernicia, înţelepciunea şi bunătatea voii lui Dumnezeu. Acest chip preaînalt al rugăciunii ni 1-a dăruit Cel Care S-a rugat în grădina Ghetsimani *să treacă paharul* rânduit Lui. *Insă nu voia Mea,* Şi-a încheiat El rugăciunea către Tatăl: *ci a Ta să fie* (Le. XXII, 42).
39) Adu lui Dumnezeu prinos de rugăciune smerită pentru virtuţile şi nevoinţele evlavioase săvârşite de către tine: curăţă-le, desăvârşeşte-le prin rugăciune şi pocăinţă. Spune despre ele în rugăciunea ta ceea ce spunea în rugăciunea sa de fiecare zi dreptul Iov despre copii săi: *Nu cumva să fi gândit feciorii rele împotriva lui Dumnezeu în inimile lor* (Iov 1,5). Vicleană este răutatea: fără de veste se amestecă ea în virtute, o spurcă, o otrăveşte.
40) Leapădă-te de toate ca să moşteneşti rugăciunea - şi, ridicat de pe pământ pe crucea lepădării de sine, dă-i lui Dumnezeu duhul, sufletul şi trupul tău, şi primeşte de la El sfânta rugăciune, pe care după învăţătura Apostolilor şi a Bisericii Universale este lucrarea[129].

Încheiere

Cel care nu se îngrijeşte de îndeletnicirea cu rugăciunea întru luare-aminte, împreunată cu pocăinţa, acela e străin de sporirea duhovnicească, străin de roadele duhovniceşti, se află întru bezna amăgirii de sine celei de multe, feluri. Smerenia este singurul jertfelnic pe care e îngăduit oamenilor să aducă lui Dumnezeu prinosul jertfelor de rugăciune - singurul jertfelnic de pe care jertfele de rugăciune sunt primite de Dumnezeu[130]; rugăciunea este maica tuturor virtuţilor adevărate, dumnezeieşti. Nu este, nu este cu putinţă nici o sporire duhovnicească pentru cel ce a lepădat smerenia, pentru cel care nu s-a îngrijit a

intra în sfințita unire cu rugăciunea. îndeletnicirea cu rugăciunea este îndemn al Apostolului: *Neîncetat ru-gați-vă* (1 Tes. V, 17), ne grăieşte Apostolul. îndeletnicirea cu rugăciunea e poruncă a Domnului însuşi, poruncă împreunată cu făgăduința: *Cereți,* ne pofteşte Domnul, ne porunceşte Domnul, *şi vi se va da; bateți, şi vi se va deschide; căutați, şi veți găsi* (Mt. VII, 7). Nu *va dormita, nici nu va adormi* (Ps. CXX, 4) rugăciunea până ce nu va arăta celui iubit al ei, care se îndeletniceşte neîncetat cu dânsa, cămara desfătărilor veşnice, până ce nu îl va duce în cer. Acolo ea se va preface în neîncetata jertfă a laudei. Această laudă o vor aduce, o vor striga cu netăcute glasuri aleşii lui Dumnezeu din necontenitul simțământ al fericirii în veşnicie, răsărit aici, pe pământ şi în vremelnicie, din semințele pocăinței, semănate prin rugăciunea cu luare-aminte şi osârdie. Amin.